

2 RVP100

465

3 RVP100

De poëet van het enzovoorts

Hans Walraven

De poëet van het enzovoorts

'Mes, steek, pijn'.

Veel simpeler kon Frank het afgrijselijke feit waar **Zwart Wit** over gaat, niet onder woorden brengen. Drie kernwoorden die de dodelijke steekpartij zo veel pregnanter en beeldender neerzetten dan een uitgebreid verhaal ooit had kunnen doen. Het is een van de sterkste regels uit Franks werk.

De opsomming – want dat is het – is een beproefd poëtisch stijlmiddel. Dichter Jules Deelder bijvoorbeeld maakt er vaak gebruik van. Ramses Shaffy ook; denk aan zijn nummer **Zing vecht, huil, bid, lach, werk en bewonder**. En Herman van Veen, zoals in het lied **Opzij:** *'we moeten rennen, springen, vliegen, duiken, vallen, opstaan en weer doorgaan'.*

Bij Frank komen we zeer geregeld een opsomming tegen. In vaktermen is het lijstje '*mes, steek, pijn*' een voorbeeld van – lach niet – een copulatief (verenigend) asyndetische (zonder voegwoord) enumeratie (opsomming). De Italiaanse schrijver en filosoof Umberto Eco heeft echter een veel mooiere benaming verzonnen: 'de poëzie van het enzovoorts'. Vandaar de titel van dit artikel.

Het poëtisch enzovoorts openbaart zich bij Frank in allerlei vormen en gedaanten. Soms gaat het om een enkel woord zoals hierboven, soms zijn het meerdere woorden of zinnen. Soms worden elementen herhaald, soms zit er in een opsomming nog een tweede.

Het stijlmiddel past uitstekend bij Franks manier van schrijven. Zijn teksten zijn nogal associatief en impressionistisch van aard, lezen bijna als een 'stream of consciousness', waarbij de opsomming werkt als het proberen te bedenken van het juiste woord, het juiste gevoel.

Het is niet de bedoeling om elke enzovoorts in het werk van Frank te noemen. Ik beperk me tot de meest duidelijke, met minimaal drie elementen.

Laten ik beginnen met het meest simpele type enzovoorts, waar de opsomming bestaat uit enkele woorden. Het is bijvoorbeeld te vinden in **Afscheid van de schaamte**.

Van die nachten

Eindeloos oeverloos grenzeloos.

Nog een ander – en zeer bijzonder – enkelvoudig
enzovoorts is te vinden in **Vaderland**. Verdeeld over drie
plekken in de tekst lees je:

Vaderland, waterland

....

Wolkenland, grijs land

Winterland, schaatsland

Bomenland, slotenland

Groen land, trots land

....

Vaderland, moederland

Thuisland, geboorteland

Regenland, plat land

Rijk land, klein land

Polderland, nieuw land

Beloofde land, niemandsland

Vrij land, ijsland

Zandland, rivierenland

Zeeland, zandland

Bekrompen land, klompenland

Molenland, boerenland

Stedenland, wegenland

Grasland, drassig land

Kustland, tulpenland

Dijkenland, kleiland

Maasland, verdronken land

Laagland, haringland

Koffieland, kaasland

Amsterdam, Rotterdam

Hol land, vol land

Nat land, koud land

Mijn land, jouw land

Ons land, vaderland

Dit is zonder twijfel de langste en meest geniale enumeratie uit de popmuziek. De lijst bestaat uit tweetallen die elkaar aanvullen (polderland - nieuw land) of contrasteren (beloofde land - niemandsland) of een klankgelijkenis hebben (bomenland - slotenland). In de opsomming werkt Frank langzaam naar een climax toe, van 'wolkenland, grijs land' naar 'ons land, vaderland'. Waar dergelijke 'kreten' bij anderen vaak overdreven en pathetisch worden, komt de tekst van Frank hier juist zeer authentiek en 'to the point' over. Niet alleen mijn mening; Mathilde Santing, die het nummer ook heeft opgenomen, vond dat deze opsomming Nederland beter karakteriseerde dan tien boeken.

Wat opvalt is dat er steeds een woorddeel wordt herhaald: in dit geval 'land'. Die werkwijze – een herhaling in de opsomming – gebruikt Frank veel. Kijk maar eens naar **Doe iets**.

Doe iets van tederheid

Doe iets wat niemand begrijpt

Doe iets van tederheid

Doe lief

doe aardig

doe vrij

Maar doe iets

Of naar **Een zee van tijd**:

een zee van tijd

een zee van overvloed

een zee van oude liefde

Of naar **Nu en dan**:

Dezelfde verwachting

Dezelfde eenzaamheid

Dezelfde glimlach

De herhaling hoeft niet altijd aan het begin van een zin te staan, zoals te zien is in **Op een dag komt het schip** van het project 36,9°

Tranen zullen er zijn

Twijfels zullen er zijn

Pijn zal er zijn

Een hele bekende – en een beetje afgekeken van The Who's **See me, feel me, touch me** – zit in **De Verzoening**

Bemin mij

Streel mij

Heel mij

Frank maakt het zichzelf ook wel eens iets moeilijker. Dan zit er in de tekst een dubbele enzovoorts, een opsomming binnen een andere opsomming. **Aan de bezitters van een ziel** heeft zo'n constructie. Ik heb het zo neergezet dat je ziet waar de tweede lijst begint.

Dit is niet mijn land

Dit land is van niemand

Dit land is niemandsland

Dit land behoort toe

Aan de gedachten en het wachten

Het heimwee

Aan de bezitters van een ziel

Aan het verleden van de toekomst

Aan de kadans van de muziek

Ook **Het lied van de doofheid** kent zo'n structuur.

Dit is het lied van de doofheid

Voor het naderende onheil

Voor de pijn dag in dag uit

Voor degene met het luisterend hart

Dit is het lied van de doofheid

Voor de blinde ziel

Verloren in een ijzeren routine

Verdwaald in een warrige discipline

Verminkt door hoop en verderf

Omdat het zo leuk is, nog een voorbeeld, **Nijmegen bij zonsondergang.**

Graven in het moeras

Graven in het geheugen

Graven onder een steen

Graven naar wat is geweest

In de vader

In de zoon

In de Heilige Geest

In de moeder

In het kind

In wat is geweest

Zoals gezegd, er zijn veel meer voorbeelden van het enzovoorts in Franks werk te ontdekken. In **Zonder woorden** bijvoorbeeld en in **Hier komt de storm**. Het stijlelement behoort duidelijk tot zijn Taal.

Tekst: Hans Walraven

Foto's en ontwerp: Marianne Seegers

